

Liczby kwantowe

- parzystość G ***
- dziwność, powab, ... (liczby kwantowe związane z zapachem kwarków) ***

Parzystość G

- Operator sprzężenia ładunkowego $\hat{C}$ posiada wartości własne tylko dla cząstek neutralnych, całkowicie obojętnych (γ , mezony $\pi^0, \eta, \eta', \rho^0, \omega, \phi, \psi, Y$) oraz układów cząstka – antycząstka, co ogranicza jego zastosowanie
- Wprowadzenie reguł wyboru dla stanów naładowanych
  - dla oddziaływań silnych definiujemy przekształcenie G łączące operację sprzężenia ładunkowego z obrotem w przestrzeni izospinu

$$G = CR = C \cdot \exp(i\pi I_2)$$

C – operator sprzężenia ładunkowego
 I_2 – druga składowa izospinu

Przekształcenie G składa się z obrotu R o 180° wokół osi y w przestrzeni izospinu, a następnie operacji sprzężenia ładunkowego C [dla stanu o z-owej składowej izospinu I_3 odpowiada to transformacji $I_3 \rightarrow -I_3$ (obrót) , a następnie przekształceniu $-I_3 \rightarrow I_3$ (C)].

- Wartość własna operatora G – parzystość G
- **Parzystość G jest multiplikatywną liczbą kwantową**
- Parzystość G nie wprowadza nowych informacji poza te związane z symetrią ładunkową i niezmienniczością izospinową, ale umożliwia uproszczenie reguł wyboru dla rozpadów rezonansów mezonowych

Parzystość G jest zachowana w oddziaływaniach silnych

Parzystość G

- Parzystość G jest określona dla mezonów, dla których liczby kwantowe dziwności, powabu, piękna, prawdy są równe zero
- Dla multipletu o izospinie I , parzystość G jest określona wzorem $G = (-1)^I C$, gdzie C jest parzystością ładunkową neutralnego składnika multipletu (np. $G_\pi = (-1)^1 C_{\pi^0} = -1$)
- Parzystość G dla układu n pionów $G(n\pi) = (-1)^n$

- Parzystość G jest jednoznacznie określona dla neutralnego pionu

$$G|\pi^0\rangle = CR|\pi^0\rangle = C(-1)^I|\pi^0\rangle = -|\pi^0\rangle, I=1, C_{\pi^0}=1, \text{ parzystość } G_{\pi^0} = -1$$

- Parzystość G naładowanych pionów

$$G|\pi^+\rangle = \pm|\pi^+\rangle, \quad G|\pi^-\rangle = \pm|\pi^-\rangle$$

naładowane piony nie są stanami własnymi C i w operacji sprzężenia ładunkowego pojawia się arbitralny czynnik fazowy. Konwencja : wszystkie składniki trypletu

izospinowego mają taką samą parzystość G jak składnik neutralny $G|\pi\rangle = -|\pi\rangle$

- Stany barionowe nie są stanami własnymi parzystości G (operacja C zmienia znak liczby barionowej)

- Parzystość G dla układu nukleon – antynukleon

$$G|\text{nukleon} - \text{antynukleon}\rangle = (-1)^{L+S+I}|\text{nukleon} - \text{antynukleon}\rangle$$

Parzystość G

Reguły wyboru dla rozpadów rezonansów mezonowych

Cząstka (masa MeV)	$\pi(140)$	$\rho(770)$	$\omega(782)$	$\phi(1020)$	$f_2(1270)$	$\eta(547)$	$\eta'(958)$
Spin i parzystość J^P	0^-	1^-	1^-	1^-	2^+	0^-	0^-
Izospin I	1	1	0	0	0	0	0
Parzystość C (dla neutralnego składnika multipletu)	+1	-1	-1	-1	+1	+1	+1
Parzystość G	-1	+1	-1	-1	+1	+1	+1
Dominujący kanał rozpadu na piony	-	2π	3π	3π	2π	3π	5π

Multiplet o izospinie I $\rightarrow G = (-1)^I C$; $G(n\pi) = (-1)^n$

Mezony wektorowe ρ, ω, ϕ i mezon tensorowy f_2 :

rozpady poprzez **oddziaływania silne, krotność pionów zgodna z regułą $G = (-1)^n$**

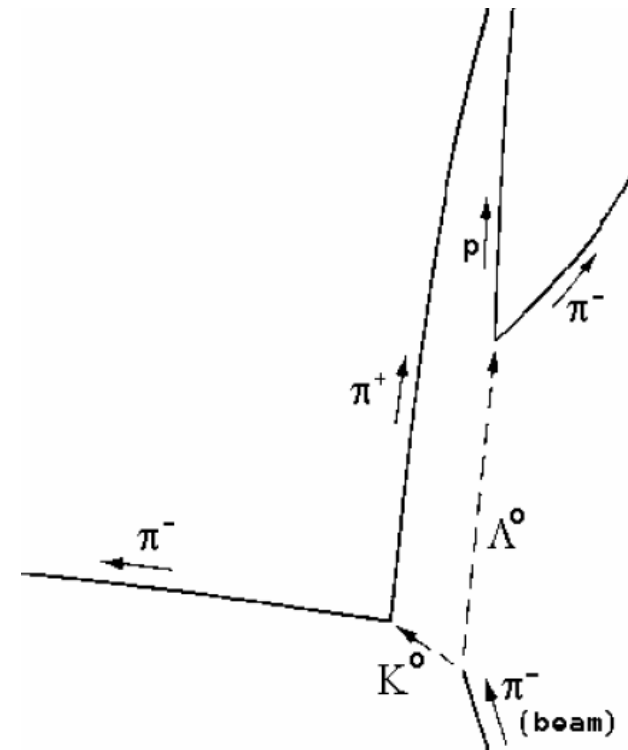
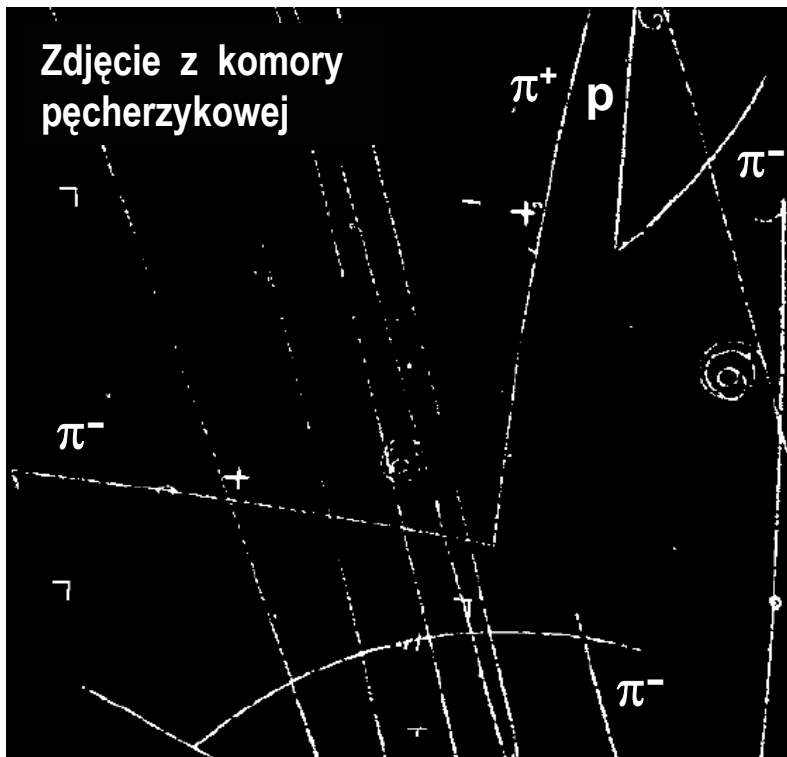
Rozpady $\omega \rightarrow \pi^0\gamma$ $C_\omega = C_{\pi^0} \cdot C_\gamma = (+1) \cdot (-1) = -1$, $G_\omega = (-1)^0(-1) = -1$;

$\eta \rightarrow 2\gamma, \eta' \rightarrow 2\gamma$ $C = (C_\gamma)^2 = +1$, $G = (-1)^0(+1) = +1$

Rozpady η i η' na nieparzystą liczbę pionów, łamiące parzystość G, poprzez oddz. elektromagnetyczne. Silny rozpad η i η' na dwa piony zabroniony ze względu na zachowanie parzystości P.

Dziwność S

Stowarzyszona produkcja długożyciowych cząstek neutralnych K^0 i Λ^0 w reakcji zachodzącej przez oddziaływania silne $\pi^- + p \rightarrow K^0 + \Lambda^0$.

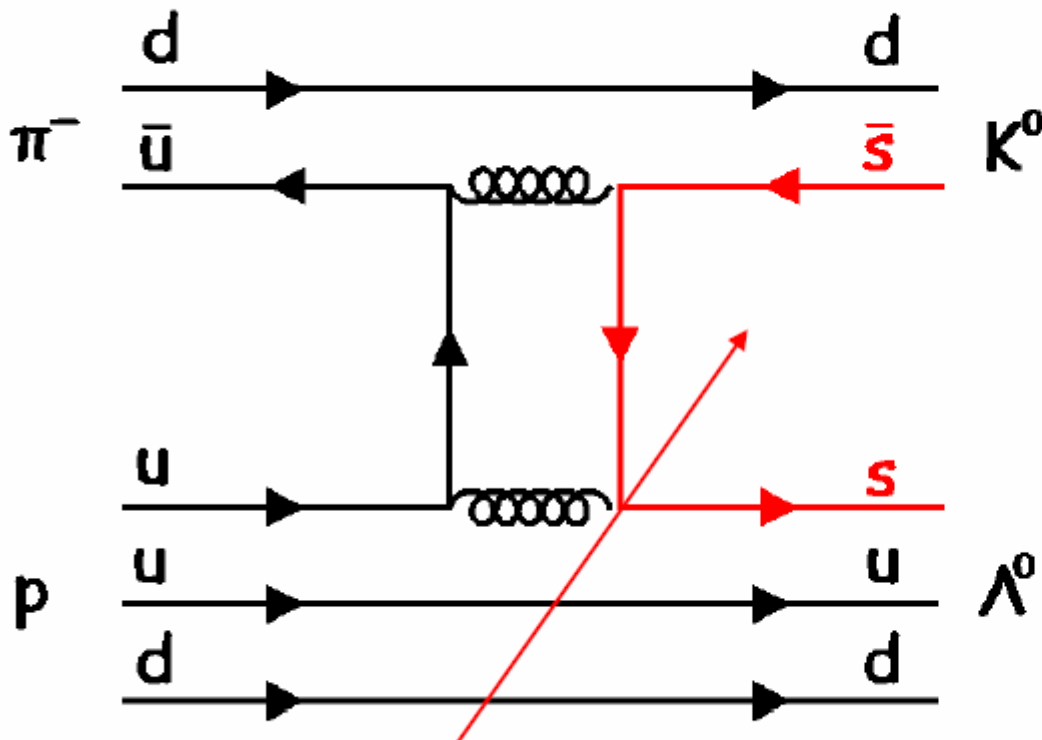
Stowarzyszona produkcja K^0 i Λ^0 związana jest z kreacją w procesie silnym kwarka s i jego antykwarka $\bar{s}$. Kwarkom tym przypisana jest nowa **liczba kwantowa S nazwana dziwnością, zachowywana przez oddziaływania silne**.

Dziwność jest addytywną liczbą kwantową. Kwark s ma dziwność $S = -1$, antykwarkowi $\bar{s}$ przypisane jest $S = +1$.

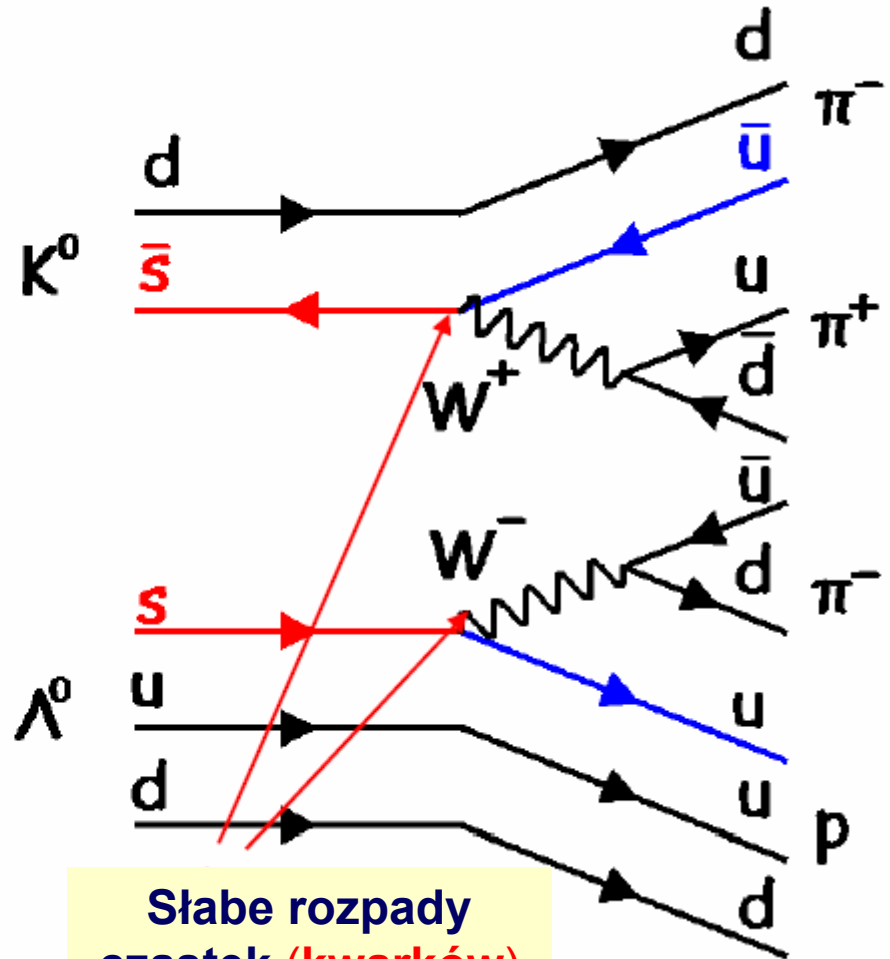
Kwarki dziwne s i $\bar{s}$ rozpadają się poprzez oddz. słabe.

Mezony i bariony zawierające kwark s nazywamy cząstkami dziwnymi.

Dziwność

Produkcja cząstek (kwarków) dziwnych w reakcji zachodzącej przez oddziaływania silne.

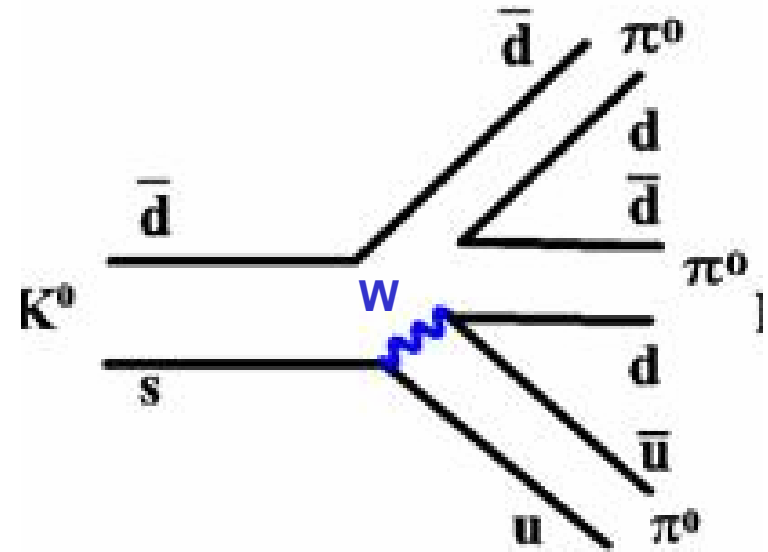
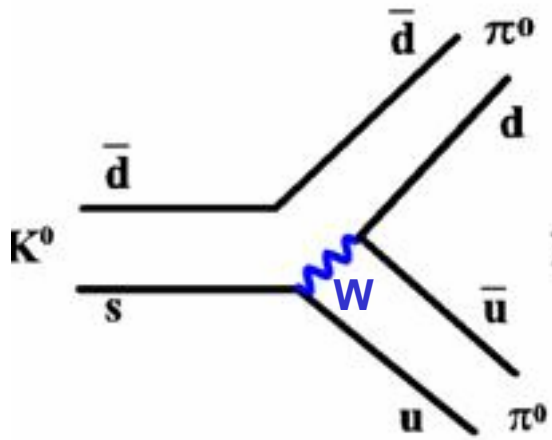

Słabe rozpady cząstek (kwarków) dziwnych

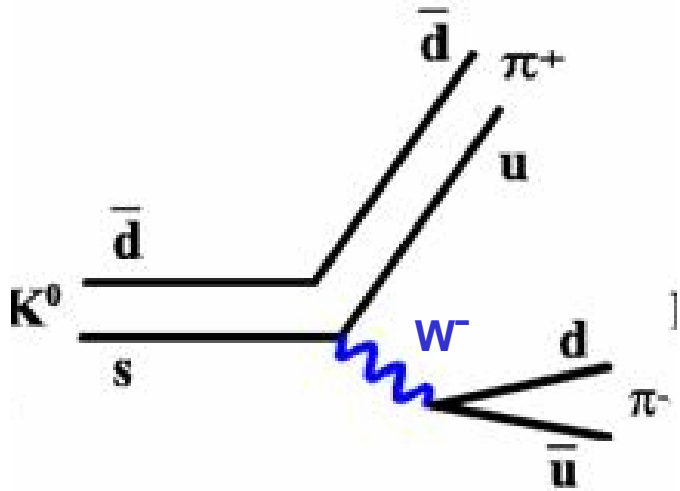
Dziwność w stanie początkowym jest taka sama jak dziwność w stanie końcowym.

Zachowanie dziwności w oddziaływaniach silnych i elektromagnetycznych

Dziwność nie jest zachowana w oddziaływaniach słabych

$K^0 \rightarrow 3\pi$

$K^0 \rightarrow 2\pi$

Dziwność i inne liczby kwantowe związane z zapachem kwarków ...

Skład kwarkowy niektórych cząstek dziwnych :

$\Lambda^0(\text{uds})$, $\bar{\Lambda}^0(\bar{u}\bar{d}\bar{s})$,

dziwny barion i antybarion

$K^0(\bar{d}s)$, $\bar{K}^0(\bar{d}\bar{s})$,

K^0 nie jest swoją antycząstką

$K^+(\bar{u}s)$, $K^-(\bar{u}\bar{s})$

Dziwność, podobnie jak liczby kwantowe powabu C, piękna B i prawdy T są zachowane przez oddziaływania silne i elektromagnetyczne.

Zachowanie tych liczb kwantowych wynika ze struktury sprzężeń gluonów z kwarkami (oddz. silne) i fotonów z kwarkami (oddz. elektromagnetyczne) :

emisja / absorpcja gluonu / fotonu nie powoduje zmiany zapachu kwarka.

Oddziaływania słabe zmieniają zapach kwarka.

Niezmienniczość izospinowa oddz. silnych dotyczy także cząstek dziwnych (np. K^0 i K^+ oraz $\bar{K}^0$ i K^- tworzą dublety izospinowe). Oddz. silne cząstek dziwnych i niedziwnych są "identyczne" z dokładnością do efektów wynikających z ich różnych mas.

Relacja Gell – Manna i Nishijimy : związek m-dzy ładunkiem elektrycznym **Q** , trzecią składową izospinu **I₃** , liczbą barionową **B** oraz dziwnością **S**

$$Q = I_3 + (B + S) / 2 = I_3 + Y / 2$$

$$\text{Hiperładunek } Y = B + S$$

Wielkość zachowana		oddz. silne	oddz. em	oddz. słabe
ładunek	Q	✓	✓	✓
liczba barionowa	$\tilde{B}$	✓	✓	✓
liczba leptonowa	L	✓	✓	✓
izospin	I	✓	X	X
	I_3	✓	✓	X
dziwność S, powab C piękno B, prawda T		✓	✓	X
parzystość przestrzenna	P	✓	✓	X
parzystość ładunkowa	C	✓	✓	X
CP (lub T)	CP	✓	✓	łamanie rzędu 10^{-3}
parzystość G	G	✓	X	X

Twierdzenie CPT – wszystkie oddz. są niezmiennicze względem transformacji będącej złożeniem operacji sprzężenia ładunkowego C, inwersji przestrzennej P i odbicia w czasie T .